

падків, коли ЦК передбачено можливість врегулювання перевізних відносин законом по-іншому.

Аналізуючи норми, які містяться у Главі 64 ЦК, можна зробити висновки, що поняття "договір перевезення" розкривається через низку договорів, які покликані регулювати різні відносини, пов'язані з перевезенням вантажів, пасажирів і багажу. Зазначені договори відрізняються один від одного за різними ознаками: суб'єктним складом, предметом тощо.

Тому можна погодитися з думкою окремих вчених, що в сучасних умовах уже не доцільно вести мову про один-єдиний договір перевезення. Більш точним здається говорити про систему договорів, що опосередковують перевезення вантажів, пасажирів і багажу.

Відповідно до ч. 1 ст. 908 ЦК перевезення вантажу, багажу, пошти здійснюється за договором перевезення. Тобто, залежно від об'єкта перевезення законодавець виділяє перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти. Відповідно, повітряне перевезення можна визначити як "перевезення пасажирів, багажу, вантажу або пошти, яке здійснюється повітряним судном".

За договором перевезення вантажу, згідно ч. 1 ст. 909 ЦК, одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

За договором перевезення пасажирів одна сторона (перевізник) зобов'язується перевезти другу сторону (пасажирів) до пункту призначення, а в разі здавання багажу – також доставити багаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання багажу, а пасажир зобов'язується сплатити встановлену плату за проїзд, а у разі здавання багажу – також за його перевезення (ч. 1 ст. 910 ЦК).

Різновидом договору перевезення є договір чартеру (фрахтування): за договором чартеру (фрахтування) одна сторона (фрахтівник) зобов'язується надати другій стороні (фрахтувальникові) за плату всю або частину місткості в одному чи кількох транспортних засобах на один або кілька рейсів для перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти або з іншою метою, якщо це не суперечить закону та іншим нормативно-правовим актам (ч. 1 ст. 912 ЦК). Схоже визначення міститься і у п. 104 ч.1 ст. 1 нового Повітряного кодексу України: чартерне повітряне перевезення – нерегулярне повітряне перевезення, що здійснюється на підставі договору чартеру (фрахтування), за яким авіаперевізник надає фрахтівнику або фрахтівникам за плату визначену кількість місць або

всю місткість повітряного судна на один або декілька рейсів для перевезення пасажирів, багажу, вантажу або пошти, що зазначені фрахтівником.

ЦК містить загальні правила, які не відображають специфіку перевезення пасажирів, багажу, пошти та вантажу різними видами транспорту. Більш детальна регламентація повинна забезпечуватися спеціальними нормативними актами у сфері повітряних перевезень основним з яких є ПК. Відповідно доцільно закріпити у ПК не тільки визначення договору чартеру (фрахтування повітряного судна), а визначення договору повітряного перевезення вантажу та договору повітряного перевезення пасажирів.

### *Література*

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44 – Ст. 356.
2. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. № 3393-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 48. – Ст. 536.

УДК 349.41

**Павленко Ю.В.,**  
старший консультант Управління забезпечення міжпарламентських зв'язків Верховної Ради України, м. Київ, Україна

## **ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ**

Інститут права власності завжди посідав центральне місце в цивільному праві. Адже його основні положення визначають зміст інших інститутів цивільного права, зокрема договірного, спадкового тощо. Його розвиток відбувався під дією суспільних відносин, що постійно змінювалися. Так, на думку А. П. Сергєєва та Ю.К. Толстого "право власності володіє властивістю упрugості, або еластичності. Це значить, що йому присутня властивість відновлюватись в попередньому об'ємі, як тільки пов'язуючі його обмеження відпадуть" [1, с.243].

Власність як науковий термін вживається в двох аспектах: в економічному і в юридичному. В економічному – це присвоєння матеріальних благ, суть якого полягає в належності наявних засобів виробництва і одержуваних продуктів праці державі, окремим колективам чи індивідам. Належність (присвоєння) в даному випадку означає відношення суб'єкта присвоєння до певних матеріальних благ, як до своїх, і, відповідно, відношення до них усіх інших осіб, як до чужих.

О. Дзера, характеризуючи інститут права власності як комплексний (багатогалузовий) інститут права, відносить до нього норми, які: а) встановлюють приналежність матеріальних благ власнику; б) встановлюють підстави та умови виникнення у суб'єктів права власності; в) визначають обсяг повноважень власника з володіння, користування і розпорядження матеріальними благами; г) встановлюють підстави та умови припинення права власності на приналежні об'єкти, матеріальні блага; д) встановлюють правові засоби захисту (охорони) прав власника [2, с.8].

Важливо, на думку Меркушевої Н. В. вирізняти відносини власності від відносин з управління майном, до яких належать право оперативного управління, повного господарського відання та довірча власність, а також договір управління майном та конструкції, що виникають із відносин представництва [3, с.118].

Як зазначає Дзера І.О. відносини власності мають дві сторони: зовнішню і внутрішню. Зовнішнім виразом, оболонкою власності виступають традиції і звичаї, мораль, примус, право. Юридична оболонка дозволяє фіксувати права власності, законодавчо їх регулювати, враховувати відповідні зміни (виникнення, відчуженість, припинення і відновлення прав власності). Сутність відносин власності складають економічні відносини між людьми з приводу виробництва, розподілу (перерозподілу), обміну і споживання продуктів [4, с. 248].

Право власності відноситься до числа виключних прав. Це означає, що власник наділений правом виключати вплив всіх третіх осіб на закріплену за ним у відносинах приналежного йому майна сферу господарського господарства, в тому числі і за допомогою мір самозахисту [1, с.240].

У сучасних умовах формування елементів ринкової економіки дедалі більшого значення набуває теорія соціальної функції власності, засновниками якої вважаються Конт О., Дюгю Л. У відповідності з їхнім вченням власність є не правом, а соціальною функцією. На власника, внаслідок самого факту володіння майном, покладається ряд функцій, які він повинен виконувати. На ньому лежить обов'язок використовувати річ для задоволення не тільки своїх, а й суспільних інтересів [5, с.109]. "Соціальна функція" права власності вперше отримала закріплення в законодавстві Німеччини. За СТ. 153 Конституції Веймарської республіки 1919р.

Так, на думку Безсмертної Н. В., теорія соціальної функції власності має бути підтримана, виходячи зі стану розвитку суспільства, який маємо нині: падає національний дохід, ростуть внутрішні і зовнішні борги держави. Така функція власності вперше в українському законо-

давстві знайшла своє закріплення у Конституції України. Так, поряд з конституційним проголошенням принципу непорушності приватної власності та її гарантованості Конституція встановлює норму про соціальне призначення власності, "власність зобов'язує і не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству" (ст. 13). Тобто, в характеристиці власності особи, підкреслюється зобов'язуюча сторона власності.

З огляду на це, власник зобов'язаний віддавати частину своєї власності на загальносуспільні потреби через сплату обов'язкових платежів до бюджету, податків). Таким чином, теорія соціальної функції власності покладає на право приватної власності особливий відбиток, передбачає наявність у власника конкретних обов'язків. На думку Е. Штейна, "дані обов'язки полягають в тому, що використання власності одночасно повинно служити благу всіх. Власник, таким чином, зобов'язаний при використанні власності брати до уваги все суспільство. Соціальний обов'язок є наслідком приналежності окремої особи до суспільства й обмежує власність тим сильніше, чим більше її використання відбувається в соціальній сфері, тобто поза приватною сферою [6, с.23]"

Отже, як бачимо власність – це базова категорія приватного права, яка забезпечуючи належне функціонування держави, суспільства та розвиток ринкової економіки в Україні, також несе змістовну соціальну функцію в суспільстві.

### *Література*

1. Гражданское право. Том 1. Учебник. Издание шестое, переработанное и дополненное / [Под ред.. А. П. Сергеева, Ю.К. Толстого] – М.: ООО "ТК Велби", 2002.– 776 с.
2. Дзера О.В. Развитие права собственности граждан в Украине: монография / О.В. Дзера – К.: Вентури, 1996.– С. 8.
3. Меркушева Н. В. Види відносин з управління майном у цивільному праві. Часопис Київського університету права / Н. В. Меркушева – № 4.– 2006.– С.117-122.
4. Право власності в Україні / [Під ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової].– К., 2000.– С. 248.
5. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права (по изданию 1917 г.) / И.А. Покровский – М.: Статут, 1998.,С. 109-110.
6. Безсмертна Н. В. Межі здійснення права приватної власності / Н. В. Безсмертна – [Електронний ресурс].– Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/naukma/Spec/2001\\_191/50\\_bezsmertna\\_nv.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2001_191/50_bezsmertna_nv.pdf)